Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

Artykuły Studia Iuridica Lublinensia vol. XXV, 1, 2016
DOI: 10.17951/sil.2016.25.1.161

Katarzyna Kopaczyńska-Pieczniak
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
katarzyna.kopaczynska-pieczniak@poczta.umcs.lublin.pl

Zasada uczciwości kupieckiej jako zasada prawa handlowego

Principle of Commercial Honesty as a Rule of Commercial Law

STRESZCZENIE

Prawo handlowe (prywatne prawo gospodarcze) stanowi, zgodnie z zasadą jedności, dziedzinę będącą częścią gałęzi prawa cywilnego. W związku z powyższym w obrębie prawa handlowego znajdują zastosowanie zarówno zasady gałęziowe prawa cywilnego, jak i zasady dziedziny prawa handlowego, które stanowią rozwinięcie, ewentualnie są modyfikacjami zasad gałęziowych. Zasady prawa handlowego są uznawane za wyrażające podstawowe dla tej dziedziny wartości, cele i funkcje. Ich katalog powinien zawierać następujące zasady: wolności gospodarczej, szybkości obrotu, pewności i bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, równości przedsiębiorców, profesjonalizmu, ponoszenia ryzyka gospodarczego, poszanowania praw konsumentów, uczciwości kupieckiej. Zasada uczciwości kupieckiej oznacza obowiązek respektowania dobrych obyczajów w obrocie gospodarczym. Zakres tej zasady jest szeroki, wyznaczony przez klauzulę generalną, a tym samym jej zakres treściowy kształtują wartości pozasystemowe. W każdym przypadku istotą pojęcia „dobre obyczaje" jest szeroko rozumiany szacunek dla drugiego człowieka. Uczciwość przedsiębiorcy (uczciwość kupiecką) należy odnieść do całokształtu jego działalności, w stosunkach zewnętrznych oraz wewnętrznych. Zasada uczciwości kupieckiej może być traktowana jako szczególne rozwinięcie zasady słuszności na gruncie prawa handlowego ze względu na specyfikę stosunków prawnych, do których się odnosi. Pozostaje ona w związku z pozostałymi zasadami prawa handlowego. Jej naruszenie wywołuje przede wszystkim sankcje cywilnoprawne.

Słowa kluczowe: zasady prawa handlowego; uczciwość; zasada uczciwości kupieckiej; dobre obyczaje

I. POJĘCIE ZASAD PRAWA HANDLOWEGO

Prawo handlowe (prywatne prawo gospodarcze) jest – zgodnie z zasadą jedności – wyspecjalizowaną dziedziną należącą do gałęzi prawa cywilnego. Jego

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

wyodrębnienie wynika ze specyficznego przedmiotu regulacji, co stanowi podstawę uznania za dziedzinę prawa i dyscyplinę prawniczą[1].

W związku z powyższym w obrębie prawa handlowego znajdują zastosowanie zarówno zasady gałęziowe prawa cywilnego, jak i zasady dziedziny prawa handlowego, które stanowią rozwinięcie, ewentualnie są modyfikacjami zasad gałęziowych. Są one związane z regulacją normatywną tej dziedziny, która obejmuje zespół norm prawnych regulujących organizację i funkcjonowanie przedsiębiorców, a także dokonywane przez nich czynności oraz stosunki prawne powstające z ich udziałem, w zakresie i w związku z wykonywaną działalnością gospodarczą (zawodową)[2].

W okresie międzywojennym, w fazie wyodrębniania polskiego prawa handlowego, ujmowano jego zasady jako postulaty naczelne norm prawa handlowego, odpowiadające istocie zjawisk, którym te normy odpowiadają[3]. W doktrynie prawa handlowego są one obecnie uznawane za wyrażające podstawowe dla tej dziedziny wartości, cele i funkcje[4]. W znaczeniu dyrektywalnym są ujmowane jako prawne normy postępowania, którym przyznaje się fundamentalne znaczenie dla tej dziedziny prawa ze względu na wyrażane i chronione przez nie wartości[5]. W sensie opisowym są traktowane jako przyjmowany przez ustawodawcę albo tylko opisywany wzorzec, który w sposób konsekwentny i koherentny realizuje określone założenie (cel ustawodawcy)[6]. Z kolei w ujęciu behawiorystycznym stanowią opis głównych cech, jakie w praktyce życia charakteryzują regulacje bądź nawet wyłącznie realne stosunki występujące w tej dziedzinie[7].

---

[1] S. Włodyka, [w:] *System prawa handlowego*, t. 1: *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, Warszawa 2009, s. 43–44.

[2] Definicje prawa handlowego podają m.in. A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2012, s. 2 i n.; K. Kruczalak, *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Warszawa 1994, s. 21; J. Okolski, D. Wajda, [w:] *Prawo handlowe*, red. J. Okolski, Warszawa 2008, s. 26 i n.; A. Doliwa, [w:] *Prawo gospodarcze prywatne*, red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa 2005, s. 3 i n.; S. Włodyka, [w:] *System prawa handlowego*, t. 1, s. 41 i n. Zob. też: J. Namitkiewicz, *Zarys prawa handlowego*, Warszawa 1934, s. 8. Według tego autora prawo handlowe, jako część prawa prywatnego, jest zespołem norm szczególnych, regulujących stosunki handlowe. Jest ono prawem regulującym obrót, a nawet działalność zarobkową od strony prywatnoprawnej.

[3] J. Namitkiewicz, *Próba charakterystyki i określenie prawa handlowego*, „Przegląd Prawa Handlowego" 1925, nr 2 (przedr.: „Przegląd Prawa Handlowego" 1992, nr 1), s. 24; *idem*, *Zasady prawa handlowego*, Warszawa 1928, s. 7.

[4] Por. M. Safjan, [w:] *System prawa prywatnego*, red. M. Safjan, t. 1, Warszawa 2012, s. 262.

[5] C. Żuławska, [w:] *System prawa handlowego*, t. 1, s. 280.

[6] S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziembiński, *Zasady prawa. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1974, s. 24.

[7] S. Włodyka, [w:] *System prawa handlowego*, t. 5: *Prawo umów handlowych*, red. S. Włodyka, Warszawa 2006, s. 29.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

II. CECHY ZASAD PRAWA HANDLOWEGO

Specyfika zasad prawa handlowego wyraża się w tym, że ustawodawca nie sformułował ich katalogu. Ponadto – w odróżnieniu od większości zasad wyodrębnianych dla działów (gałęzi) prawa, które są ustalane we właściwych kodeksach – wynikają one z różnych aktów prawnych zaliczanych do źródeł prawa handlowego[8]. Jednakże w żadnym z nich nie zostały skodyfikowane jako zasady prawa handlowego.

Ponadto większość z nich nie została zdefiniowana w brzmieniu konkretnych przepisów. W pewnych przypadkach przepis ewentualnie nazywa zasadę i nakazuje jej przestrzeganie, lecz nie wyjaśnia jej treści. W związku z tym sformułowanie tych zasad wymaga zabiegów rekonstrukcji w drodze metody indukcji czy dedukcji. Zostają wykreowane w oparciu o obowiązujące przepisy prawa i ich wykładnię, przy uwzględnieniu podstawowych założeń, wartości i idei tej dziedziny prawa[9].

W konsekwencji zasadami prawa handlowego mogą być zarówno takie, które zostały nazwane w normach prawnych, jak i takie, które są uzasadnione przez technikę inferencji prawnej (najczęściej wynikają z uogólnienia innych norm prawnych). Natomiast wydaje się, że – uwzględniając podstawową dla systemu zasadę demokratycznego państwa prawnego – nie jest uzasadnione traktowanie jako zasad prawa takich, które nie mają podstawy normatywnej, lecz stanowią wyraz poglądów doktryny[10] czy judykatury. Mogą natomiast stanowić postulat kierowany do ustawodawcy dotyczący uwzględnienia i wyrażenia wskazywanych wartości w normach należących do danej dziedziny prawa[11].

Zasady prawa handlowego są przy tym uwarunkowane zasadami ustroju politycznego oraz systemu społeczno-gospodarczego Polski i stanowią w pewnym zakresie ich odzwierciedlenie na gruncie prawa prywatnego. Swoisty renesans prawa handlowego nastąpił w wyniku zasadniczych zmian ustroju i systemu spo-

[8] Niektóre z zasad obowiązujących na gruncie prawa prywatnego gospodarczego zostały zawarte w ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 672 z późn. zm.) w rozdziale 2, dotyczącym zasad podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej.

[9] Zob. S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziembiński, *op. cit.*, s. 57.

[10] Takie zasady były formułowane w poprzednim ustroju politycznym i systemie gospodarczo-społecznym, gdy przyjmowano, że zasadami mogą być również takie ogólne reguły, które są wytworem samej nauki prawa, a więc mające charakter „doktrynalny". Zob. S. Włodyka, *Prawo gospodarcze. Zarys systemu*, Warszawa 1982, s. 32. Przykładem może być zasada planowości, która nie była wyrażona w przepisach Kodeksu cywilnego. Na temat tej zasady zob. A. Stelmachowski, *Wstęp do teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1969, s. 39 i n. Obecnie można wskazać przykład zasady zgodności regulacji prawnej z prawidłami ekonomicznymi. Zob. C. Żuławska, *Zasady prawa gospodarczego prywatnego*, Warszawa 1995, s. 37–39.

[11] C. Żuławska ([w:] *System prawa handlowego*, t. 1, s. 285) wskazuje, że „zasady doktrynalne" są autorskimi sugestiami, których nie można zrównywać z zasadami o normatywnej genezie.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

łeczno-gospodarczego, zaś większość zasad tego prawa stanowi antynomię zasad obowiązujących na gruncie gospodarki nakazowo-rozdzielczej.

Wśród zasad prawa handlowego można wyróżnić zarówno takie, które zostały sformułowane lub wynikają z przepisów niezawierających odesłania do kryteriów pozaprawnych, jak i zasady wyinterpretowane z przepisów zawierających takie odesłania (np. zasada uczciwości kupieckiej). Dochodzi wówczas do zbiegu aksjologii systemu prawa, a w szczególności dziedziny prawa handlowego, z aksjologią pozasystemową. Jeżeli zasada prawa odwołuje się do systemu wartości pozaprawnych bądź też nawet taka generalna klauzula odsyłająca[12] funkcjonuje jako zasada prawa, to tym samym system wartości pozaprawnych stanowi tę nadrzędną wartość, której ochronę ona wyraża.

III. FUNKCJE ZASAD PRAWA HANDLOWEGO

Znaczenie zasad prawa w prawie handlowym wyraża się w następujących aspektach[13]. Wyznaczają one kierunki działań legislacyjnych obejmujących nie tylko stanowienie nowego prawa, ale również zmiany w istniejących regulacjach. Wskazują też wartości, które powinny być realizowane przez szczegółowe przepisy prawa i zapewniają realizowanie ochrony wyrażanych przez nie wartości (zwłaszcza w praktyce stosowania prawa). Ponadto stanowią normy, które wyznaczają sposób interpretacji przepisów z zakresu prawa handlowego i determinują sposób stosowania prawa. Wskazują też na preferencje w razie kolizji norm prawnych, mogą stanowić podstawę rekonstrukcji normy prawnej w razie luki w prawie. Zasady prawa wyznaczają również granice czynienia użytku z praw podmiotowych w obrocie gospodarczym.

Znaczenie zasad prawa handlowego polega też na tym, że – przy uwzględnieniu zasady jedności prawa cywilnego – wyrażają specyfikę prawa handlowego na tle prawa cywilnego, przyczyniając się do jego wyodrębnienia jako dziedziny prawa, gdyż wyrażają gospodarczy aspekt stosunków prywatnoprawnych.

Wyjątkowo zasada prawa handlowego może być samodzielnym argumentem walidacyjnym w sytuacji, gdy została wyrażona przez normę prawną konstruującą pewien obowiązek. Naruszenie tej powinności może być ewentualnie samodzielną podstawą dochodzenia roszczenia i wydanego rozstrzygnięcia, czyli

[12] Na temat generalnych klauzul odsyłających zob. L. Leszczyński, G. Maroń, *Pojęcie i treść zasad prawa oraz generalnych klauzul odsyłających. Uwagi porównawcze*, „Annales UMCS. Sectio G" 2013, t. LX, z. 1, s. 81 i n. Zob. też: L. Leszczyński, *Stosowanie generalnych klauzul odsyłających*, Kraków 2001, s. 30; Z. Radwański, *Zarys części ogólnej prawa cywilnego*, Warszawa 1979, s. 47; J. Wróblewski, *Stosunki między systemami norm*, „Studia Prawno-Ekonomiczne" 1971, t. IV, s. 8.

[13] Na temat znaczenia zasad prawa prywatnego gospodarczego por. A. Doliwa, *op. cit*., s. 11–12; C. Żuławska, [w:] *System prawa handlowego*, t. 1, s. 286 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

decyzji stosowania prawa. Częściej jednak zasada współtworzy taką podstawę łącznie z innymi elementami bądź inną normą prawną. W większości przypadków natomiast, zwłaszcza gdy sama zasada nie została wyrażona w normie prawnej, stanowi ona dyrektywę interpretacyjną wpływającą na wykładnię przepisów stanowiących podstawę wydania decyzji, a także służy rekonstrukcji treści normy prawnej w przypadku luk w prawie.

Nadrzędność zasady prawa polega na tym, że wyraża ona podstawowe funkcje i cele realizowane przez normy (zespół norm) należące do dziedziny prawa handlowego. Znajduje ona oparcie w koncepcji i metodologii wykładni, gdyż na poziomie wykładni systemowej czy funkcjonalnej dla ustalenia znaczenia normy prawnej powstaje konieczność odwołania się do pewnych reguł preferencyjnych[14]. Odwołanie się do zasad prawa handlowego pozwala też ustalić *ratio legis* interpretowanej normy prawnej.

IV. REKONSTRUKCJA ZASAD PRAWA HANDLOWEGO I ROZSTRZYGANIE KOLIZJI MIĘDZY NIMI

Metody rekonstrukcji zasad prawa handlowego charakteryzują się tym, że poszczególne narzędzia interpretacyjne nie są stosowane rozłącznie, lecz dochodzi do ich wzajemnego przenikania i łącznego stosowania. Podstawowe znaczenie ma metoda indukcji, polegająca na analizie i uogólnieniu rozwiązań zawartych w różnych przepisach dotyczących zróżnicowanych sytuacji prawnych, które wyrażają wspólną myśl, założenie czy służą ochronie tego samego interesu lub wartości[15]. Istotne znaczenie odgrywa też odwołanie się do natury, celów i funkcji danej dziedziny prawa, stosowane w powiązaniu z metodą indukcyjną, a także do zasad konstytucyjnych, które mogą służyć wyjaśnieniu i stanowią uzasadnienie bardziej szczegółowych rozwiązań przyjętych na poziomie prawa handlowego. Wyjaśnienie niektórych zasad, zwłaszcza opisowych, wymaga również uwzględnienia natury stosunków prawnych powstających w obrocie gospodarczym[16].

W przypadku kolizji między dwiema lub więcej zasadami prawa handlowego uzasadnione wydaje się odwołanie do ich cechy, wyrażającej się w tym, że każda z nich może być realizowana w danym przypadku w różnym zakresie, ujmowanej jako „stopniowalność" zasad prawa[17]. W związku z tym możliwe jest w procesie stosowania prawa uwzględnienie poszczególnych zasad w różnym stopniu, przy wyważeniu wartości wyrażanych przez te zasady[18]. W pewnych przypad-

[14] Zob. M. Safjan, *op. cit*., s. 271.
[15] Na temat rekonstrukcji zasad prawa zob. *ibidem*, s. 265.
[16] Por. *ibidem*, s. 267.
[17] T. Gilbert-Studnicki, *Zasady i reguły prawne*, „Państwo i Prawo" 1988, z. 3, s. 20 i n.
[18] C. Żuławska, [w:] *System prawa handlowego*, t. 1, s. 288.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

kach natomiast ustawodawca sam rozstrzyga ewentualne wątpliwości, przyznając pierwszeństwo określonej zasadzie (np. zasadzie pewności i bezpieczeństwa obrotu przez system domniemań związanych z wpisem do KRS oraz ochronę osób działających w dobrej wierze)[19]. Wskazuje się również na możliwość przyjęcia pierwszeństwa zasady hierarchicznie wyższej przy odwołaniu się do hierarchii zasad wynikającej z hierarchicznej struktury norm. Możliwe jest też uznanie zasadniczej roli przy ocenie konkretnego stanu jednej z alternatywnych zasad, a także uznanie proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji[20]) za uniwersalną metodę interpretacji znajdującą zastosowanie w wypadku kolizji zasad systemu, także tych, które nie mają podstaw w normie konstytucyjnej, pozostawiając wybór kryterium organom stosującym prawo[21]. Wydaje się jednak, że na gruncie prawa handlowego kolizje zasad najczęściej mają charakter pozorny, relacje między nimi wyrażają się raczej we wzajemnym przenikaniu i uzupełnianiu.

V. KATALOG ZASAD PRAWA HANDLOWEGO

Katalog zasad prawa handlowego nie ma charakteru zamkniętego ani niezmiennego. Istotną rolę w jego ukształtowaniu odgrywa charakter ustroju i systemu gospodarczego państwa[22]. Ponadto wskazuje się również na kryterium, jakim jest cel, dla którego takie zestawienie zasad jest dokonywane[23]. Rodzaj wyodrębnionych zasad prawa handlowego zależy w istocie od tego, które z wartości zostają uznane za fundamentalne, mające podstawowe znaczenie w tej dziedzinie i decydujące o jej wyodrębnieniu[24]. Charakterystyczną cechą niektórych zasad

[19] Zob. M. Safjan (*op. cit*., s. 303) wskazuje na ochronę zaufania do wpisów.

[20] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U., nr 78, poz. 483 z poźn. zm.).

[21] Zob. M. Safjan, *op. cit*., s. 307–308.

[22] W Polsce uwarunkowanie to jest szczególnie widoczne z uwagi na zmiany ustroju i tego systemu, które spowodowały, iż przyjmowane poprzednio – w okresie socjalizmu i gospodarki nakazowo-rozdzielczej – zasady straciły całkowicie znaczenie (np. zasada planowości, szczególnej ochrony własności społecznej, rozrachunku gospodarczego).

[23] Tak: S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego*, t. 1: *Część ogólna*, red. S. Grzybowski, Wrocław 1985, s. 45; A. Stelmachowski, *Wstęp do teorii…*, s. 84.

[24] Zob. W.J. Katner (*Prawo cywilne i handlowe w zarysie*, Warszawa 2011, s. 30) wyróżnia zasady: równości prawnej przedsiębiorców, uczciwości i dobrych obyczajów, ochrony słusznych interesów konsumentów. J. Namitkiewicz (*Próba…*, s. 24) wskazuje na zasady: bezpieczeństwa, wolności i szybkości obrotu. Tak również: K. Kruczalak, *op. cit.*, s. 30; J. Okolski, D. Wajda, *op. cit.*, s. 32. Natomiast C. Żuławska (*Zasady…*, s. 37 i n.) wymienia zasady: zgodności regulacji prawnej z prawidłami ekonomicznymi, wolności gospodarczej, równości przedsiębiorców, ochrony rynku i wolności konkurencji, podwyższonego poziomu wymagań wobec profesjonalistów, ochrony zaufania i interesu strony typowo słabszej, autonomii woli, uwzględniania zmienionych warunków gospodarczych, pewności i bezpieczeństwa obrotu. Tak też: A. Doliwa, *op. cit*., s. 12.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

jest przy tym to, że mają niejako podwójną naturę, gdyż mogą być rozpatrywane również na gruncie prawa publicznego gospodarczego (np. zasada wolności gospodarczej).

Wydaje się, że katalog zasad prawa handlowego powinien zawierać następujące zasady:

- wolności gospodarczej,
- szybkości obrotu,
- pewności i bezpieczeństwa obrotu gospodarczego,
- równości przedsiębiorców,
- zachowania podwyższonej staranności (zasada profesjonalizmu),
- ponoszenia ryzyka gospodarczego,
- uczciwości kupieckiej.

W ramach prawa handlowego można też wyróżnić bardziej szczegółowe zasady, odnoszące się do poszczególnych jego działów, a w szczególności zasady prawa spółek, zasady prawa umów handlowych (oddzielnie dla kategorii umów profesjonalnych i konsumenckich)[25] czy też zasady prawa własności intelektualnej.

Zasady prawa handlowego stanowią odzwierciedlenie na gruncie prawa prywatnego zasad fundamentalnych (konstytucyjnych). Niektóre z zasad konstytucyjnych znajdują bezpośrednie odzwierciedlenie na gruncie prawa handlowego, niektóre zaś w sposób pośredni – jako zasady prawa cywilnego, które doznają pewnego rozwinięcia, ewentualnie modyfikacji w prawie handlowym. Wszystkie zasady prawa handlowego natomiast wyrażają aksjologię zasad konstytucyjnych, gdyż służą ochronie takich wartości, jak wolność, własność, godność.

Spośród zasad konstytucyjnych istotną rolę w sferze prawa handlowego odgrywają: konstytucjonalizacja zasad ustroju społeczno-gospodarczego określonego jako „społeczna gospodarka rynkowa" (art. 20 Konstytucji)[26], zasada demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji), zasada ochrony własności (art. 20 i 64 Konstytucji), zasada równości wobec prawa i równości praw (art. 32 ust. 1 Konstytucji), zasada wolności gospodarczej[27].

Ponadto w prawie handlowym mają zastosowanie zasady gałęziowe prawa cywilnego, a w szczególności[28]: autonomii woli, praw podmiotowych, pewności

[25] Tak: C. Żuławska, [w:] *System prawa handlowego*, t. 1, s. 168 i n., 207 i n.

[26] *Ibidem*, s. 293.

[27] Szeroko na temat istoty tej zasady zob. C. Kosikowski, *Wolność gospodarcza w prawie polskim*, Warszawa 1995. Zob. też: C. Żuławska, [w:] *System prawa handlowego*, t. 1, s. 321; C. Kosikowski, *Nowe regulacje prawne w zakresie swobody działalności gospodarczej*, „Państwo i Prawo" 2004, z. 10, s. 23; wyrok TK z dnia 10 kwietnia 2001 r., U 7/00, OTK 2001, nr 3, poz. 56; wyrok TK z dnia 29 kwietnia 2003 r., SK 24/02, OTK-A 2003, nr 4, poz. 33.

[28] Katalogi zasad prawa cywilnego są formułowane w doktrynie w zróżnicowany sposób. Zmieniały się też w związku ze zmianami ustroju politycznego i społeczno-gospodarczego. Zob. S. Grzybowski, *op. cit*., s. 50 i n.; Z Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 1993, s. 26 i n.;

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

i bezpieczeństwa obrotu, słuszności, równości, cywilnej odpowiedzialności za długi, a także zasada odpowiedzialności za szkodę.

VI. POJĘCIE ZASADY UCZCIWOŚCI KUPIECKIEJ

Zagadnienie uczciwości kupieckiej – uczciwości przedsiębiorców w działalności gospodarczej i zawodowej – odgrywa istotne znaczenie w warunkach funkcjonowania wolnego rynku. Dynamika obrotu gospodarczego i pojawianie się w nim nowych rodzajów praktyk stosowanych przez przedsiębiorców powodują, że dotyczące go normy prawne nie stanowią wystarczającej regulacji gwarantującej uczciwą swobodę działalności gospodarczej. Coraz większe znaczenie odgrywają więc normy pozaprawne, wyznaczające standardy postępowania i uzupełniające regulacje wynikające z prawa stanowionego.

Zjawiskiem charakterystycznym dla ostatnich lat jest przy tym kodyfikowanie zasad uczciwości prowadzenia działalności gospodarczej, prowadzące do formułowania zbiorów dobrych obyczajów w postaci kodeksów etycznych czy zasad etyki albo kodeksów dobrych praktyk, będących wyrazem samoregulacji, czyli pewnego samoograniczenia się przedsiębiorców. Istnieje przy tym specyficzna tendencja do posiadania własnych zasad etycznych, własnej „etyki zawodowej", wyrażająca się w przyjmowaniu takich zasad w skali międzynarodowej, europejskiej, ogólnokrajowej, branżowej, a nawet w skali określonych rodzajów przedsiębiorców czy nawet poszczególnych przedsiębiorców[29].

Zasada uczciwości kupieckiej nie została wprost wyrażona w Konstytucji RP, jednak pewne nawiązania do niej można odnaleźć w treści art. 20 Konstytucji, gdyż uczciwość jest niewątpliwie koniecznym elementem solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych, a także w art. 76 Konstytucji, przewidującym ochronę konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Tym samym można przyjąć, że jest ona ściśle związana z zasadą społecznej gospodarki rynkowej oraz zasadą ochrony konsumentów, a także z zasadą wolności gospodarczej (art. 22 Konstytucji).

Pojęcie „uczciwości" nie zostało zdefiniowane ustawowo. W znaczeniu językowym „uczciwość" można rozpatrywać zarówno jako pewną postawę, zachowanie, jak i cechę określonego podmiotu czy jego postępowania. Uczciwość oznacza „prawość, rzetelność, sumienność"[30]. Uczciwość jako pewna wartość ma złożony charakter i dość elastyczne granice. Niewątpliwie jest to wartość elemen-

A. Stelmachowski, *Zarys teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1998, s. 47; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 32 i n.; M. Safjan, *op. cit*., s. 273.

[29] R. Biskup, *Dobre obyczaje w działalności gospodarczej*, „Annales: Etyka w Życiu Gospodarczym" 2007, nr 1, s. 156.

[30] *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 3, Warszawa 1985, s. 577.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

tarna i uniwersalna, która powinna być respektowana we wszystkich aspektach życia społecznego. Jest więc przedmiotem analizy nie tylko z punktu widzenia prawnego, ale również obiektem zainteresowania w nauce filozofii, socjologii czy ekonomii.

Dla ustalenia znaczenia tego terminu w prawie handlowym istotna wskazówka wynika z przepisów ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji[31] oraz ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym[32]. Zgodnie bowiem z art. 3 ust. 1 u.n.z.k. czynem nieuczciwej konkurencji jest działanie sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża lub narusza interes innego przedsiębiorcy lub klienta. Natomiast na podstawie art. 4 ust. 1 u.p.n.p.r. nieuczciwą jest praktyka rynkowa sprzeczna z dobrymi obyczajami, która w istotny sposób zniekształca lub może zniekształcić zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta przed zawarciem umowy dotyczącej produktu, w trakcie jej zawierania lub po jej zawarciu. Nieuczciwość tych czynów wyraża się przede wszystkim w sprzeczności z dobrymi obyczajami. Z przepisów tych wynika *a contrario*, że uczciwość należy ujmować jako działanie w warunkach przestrzegania przez przedsiębiorców dobrych obyczajów w obrocie gospodarczym (oczywiście przy zastrzeżeniu przestrzegania prawa). Warto przy tym podkreślić, że uczciwość konkurencji wiąże się ściśle z uczciwością w działaniach rynkowych kierowanych do konsumentów, będących przecież istotną grupą klientów. Oba rodzaje zachowań są podejmowane przez przedsiębiorcę w obrocie gospodarczym, a przy tym praktyki kierowane wobec konsumentów są podejmowane w ramach rywalizacji o klientelę, co jest istotą konkurencji[33].

Za uniwersalną podstawę prawną zasady uczciwości kupieckiej można uznać art. 17 u.s.d.g., zgodnie z którym przedsiębiorca wykonuje działalność gospodarczą na zasadach uczciwej konkurencji i poszanowania dobrych obyczajów oraz słusznych interesów konsumentów[34]. Mimo tego, że powyższa norma została wyrażona w ustawie zaliczanej do prawa publicznego, nie należy ograniczać jej zastosowania tylko do tej sfery stosunków. Wprawdzie wymóg uczciwości moż-

[31] Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (t.j. Dz.U. z 2003 r., nr 153, poz. 1503 z późn. zm.), dalej jako: u.z.n.k.

[32] Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz.U., nr 171, poz. 1206 z późn. zm.), dalej jako: u.p.n.p.r.

[33] Na temat porównania klauzul generalnych: „czyn nieuczciwej konkurencji" i „nieuczciwa praktyka rynkowa" – K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Czyn nieuczciwej konkurencji a nieuczciwa praktyka rynkowa*, „Monitor Prawa Handlowego" 2012, nr 3, s. 26 i n.

[34] Tak: W.J. Katner, *Prawo działalności gospodarczej. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 62. Zob. też: C. Żuławska, [w:] *System prawa handlowego*, t. 1, s. 521. Według M. Zdyba (*Prawo działalności gospodarczej. Komentarz*, Kraków 2000, s. 134) zasady uczciwości kupieckiej mają znaczenie o tyle, o ile funkcjonują w obiegu gospodarczym i ukształtowały się pewne standardy dotyczące ich treści.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

na rozpatrywać w odniesieniu do stosunków między przedsiębiorcą a organami państwa, jednak zasadniczą rolę odgrywa ona – zwłaszcza w praktyce stosowania prawa – w sferze stosunków prywatnoprawnych, między podmiotami uczestniczącymi w obrocie gospodarczym.

Z kolei tradycyjne ujęcie zasady uczciwości kupieckiej na gruncie prawa handlowego wyrażało się w utożsamianiu jej po prostu z przestrzeganiem dobrych obyczajów (kupieckich)[35]. W definicji czynu nieuczciwej konkurencji zawartej w art. 3 u.z.n.k. z 1926 r.[36] odwołano się do kategorii dobrych obyczajów, dookreślając to pojęcie przez wskazanie na uczciwość kupiecką, co dowodzi równoważnego traktowania przestrzegania dobrych obyczajów w obrocie gospodarczym z uczciwością kupiecką[37].

Obecnie treść art. 17 u.s.d.g., wyrażając zasadę uczciwości kupieckiej, wskazuje pewne dyrektywy postępowania, których przestrzeganie stanowi jej przejawy. Są one ściśle ze sobą związane, nie mają charakteru rozłącznego, a przy tym jedna z nich ma znaczenie wiodące. Wydaje się bowiem, że również na tle art. 17 u.s.d.g. można przyjąć, że uczciwość kupiecka oznacza przede wszystkim postępowanie zgodne z dobrymi obyczajami w obrocie gospodarczym[38]. Tym samym podstawowym kryterium wyznaczającym tę zasadę jest kategoria dobrych obyczajów. Natomiast przewidziany wymóg prowadzenia działalności zgodnie z zasadą uczciwej konkurencji oraz poszanowania słusznych interesów konsumentów stanowią w pewnym zakresie przejawy tak rozumianej uczciwości, dotyczące stosunków przedsiębiorcy w ramach szeroko rozumianej konkurencji oraz stosunków z konsumentami. Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej nie zawiera natomiast regulacji przewidującej ogólnie ujęty obowiązek prowadzenia działalności gospodarczej zgodnie z przepisami prawa[39]. W związku z tym war-

[35] F. Zoll, [w:] A. Kraus, F. Zoll, *Polska ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z objaśnieniami*, Poznań 1929, s. 170.

[36] Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U., nr 96, poz. 559 z poźn. zm.), dalej jako: u.z.n.k. z 1926 r.

[37] Przepis ten stanowił bowiem: „[…] kto poza przypadkami art. 1 i 2 szkodzi przedsiębiorcy przez czyny, sprzeczne z obowiązującemi przepisami albo z dobremi obyczajami (uczciwością kupiecką), jako to przez podawanie nieprawdziwych wiadomości o przedsiębiorstwie, przez podmawianie dla celów konkurencyjnych jego organów do niewypełnienia obowiązków służbowych, przez wyjawianie tajemnic przedsiębiorstw technicznych lub handlowych itp., winien zaniechać tych czynów, w razie winy wynagrodzić szkodę pokrzywdzonemu i ewentualnie dać mu zadośćuczynienie".

[38] Por. wyrok SN z dnia 16 października 2008 r., III CSK 100/08, OSN 2009, nr A, poz. 30, s. 158 i n. W myśl tego wyroku dobre obyczaje to ogólne reguły uczciwości kupieckiej pojawiające się w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej.

[39] Zawarte w niej art. 18 i 19 u.s.d.g. regulują pewne szczególne przejawy prowadzenia działalności gospodarczej zgodnie z prawem, gdyż odnoszą się do obowiązku spełniania warunków przewidzianych w przepisach prawa oraz do obowiązku posiadania odpowiednich kwalifikacji.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

to wskazane wyżej ujęcie zasady uczciwości uzupełnić o konieczność działania zgodnie z prawem, skoro uczciwość oznacza też prawość.

Uczciwość kupiecka stanowi pewne oblicze uczciwości w ogólnym tego słowa znaczeniu, gdyż dotyczy zachowań podejmowanych w obrocie gospodarczym. Wyrażając wymóg poszanowania dobrych obyczajów, zasada ta nawiązuje do obowiązującej na gruncie kodeksu zobowiązań[40] klauzuli generalnej dobrych obyczajów (art. 56 k.z.) oraz zasady dobrej wiary i zwyczajów uczciwego obrotu (art. 107 k.z.)[41]. W kodeksie handlowym[42] pojęcia te były odnoszone do zachowań sumiennego kupca (art. 501 k.h.) i określane mianem dobrych obyczajów kupieckich (art. 240 § 2 i 414 k.h.). Wprawdzie kodeks cywilny zastąpił powyższe pojęcia klauzulą generalną w postaci „zasad współżycia społecznego", jednak dobre obyczaje nadal były traktowane jako wyznacznik zasad przyzwoitego zachowania się przy wykonywaniu praw podmiotowych. Zastosowanie klauzuli dobrych obyczajów i wymóg ich poszanowania w wykonywaniu działalności gospodarczej (i zawodowej) stanowi powrót do utrwalonego i akceptowanego pojęcia będącego kryterium warunkującym wykonywanie działalności profesjonalnej zgodnie z porządkiem prawnym[43]. Ze względu na ścisły związek klauzul „dobre obyczaje" oraz „zasady współżycia społecznego", nie przesądzając ich wzajemnego stosunku[44], należy także uznać, że uczciwość w obrocie wyraża się w poszanowaniu zasad współżycia społecznego, co dotyczy również przedsiębiorców.

Charakterystyczny jest przy tym brak w aktualnym ustawodawstwie normatywnego rozróżnienia na „dobre obyczaje" i „dobre obyczaje kupieckie". Przepisy odwołują się do klauzuli dobrych obyczajów niezależnie od tego, czy dotyczą stosunków w obrocie profesjonalnym, konsumenckim czy powszechnym, a także niezależnie od tego, czy dotyczą relacji między podmiotami prawa czy też

[40] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U., nr 82, poz. 598), dalej jako: k.z.

[41] W doktrynie wyrażane są różne poglądy na temat relacji między zasadą dobrej wiary a dobrymi obyczajami. Zob. m.in. R. Longchamps de Berier, *Polskie prawo cywilne. Zobowiązania*, Poznań 1999, s. 141; Z. Radwański, M. Zieliński, *Uwagi de lege ferenda o klauzulach generalnych w prawie cywilnym*, „Przegląd Legislacyjny" 2001, nr 2, s. 24; M. Pilich, *Zasady współżycia społecznego, dobre obyczaje czy dobra wiara? Dylematy nowelizacji klauzul generalnych prawa cywilnego w perspektywie europejskiej*, „Studia Prawnicze" 2006, z. 4, s. 47; B. Janiszewska, *Klauzula generalna dobrych obyczajów w znowelizowanych przepisach kodeksu cywilnego*, „Przegląd Prawa Handlowego" 2003, nr 10, s. 18; P. Granecki, *Culpa in contrahendo*, „Przegląd Prawa Handlowego" 2001, nr 9, s. 9–11.

[42] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U., nr 57, poz. 502 z późn. zm.), dalej jako: k.h.

[43] W.J. Katner, *Prawo działalności*..., s. 64.

[44] Kwestią dyskusyjną jest określenie wzajemnej relacji pomiędzy klauzulami generalnymi dobrych obyczajów oraz zasadami współżycia społecznego. Jednak dokonanie analizy tego zagadnienia wykracza poza ramy niniejszego opracowania.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

stosunków wewnętrznych w jednostkach organizacyjnych. Na marginesie warto wspomnieć, że w projekcie nowego kodeksu cywilnego występują odwołania do dobrych obyczajów, słuszności, rozsądku i uczciwego obrotu[45].

VII. ZAKRES I TREŚĆ ZASADY UCZCIWOŚCI KUPIECKIEJ

Uczciwość kupiecką należy ująć jako przestrzeganie prawa i dobrych obyczajów w działalności gospodarczej, a zasadę uczciwości kupieckiej – jako wyrażającą nakaz respektowania prawa oraz powstrzymania się przez przedsiębiorcę od zachowań sprzecznych z dobrymi obyczajami. Zakres treściowy tej zasady jest więc szeroki, wyznaczony przez klauzulę generalną, a tym samym kształtowany w znacznej mierze przez wartości pozasystemowe. Niewątpliwie zasadę tę wyrażają zakazy podejmowania czynów nieuczciwej konkurencji i nieuczciwych praktyk rynkowych. Jej zastosowania nie można jednak ograniczyć tylko do działań konkurencyjnych czy praktyk stosowanych wobec konsumentów[46], lecz zakaz ten należy rozszerzyć również na wszelkie inne zachowania sprzeczne z dobrymi obyczajami, które mogłyby godzić w interesy innych podmiotów. Jako niewypełniające zasad uczciwości kupieckiej należy uznać wszelkie zachowania, które wprawdzie nie spełniają przesłanek uznania za czyn nieuczciwej konkurencji czy nieuczciwą praktykę rynkową, ale mogą zostać uznane za obiektywnie i subiektywnie niewłaściwe, biorąc pod uwagę przeciętne wyobrażenie uczciwego przedsiębiorcy[47]. Można je przy tym oceniać z punktu widzenia konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego (art. 5 k.c.).

Z uwagi na wskazane odesłanie do klauzuli generalnej „dobre obyczaje" trudno jest *in abstracto* określić w sposób ścisły treść zasady uczciwości kupieckiej. Jej poszanowanie należy oceniać na tle konkretnych okoliczności. Pojęcie „dobre obyczaje" nie jest jednoznacznie interpretowane w doktrynie[48]. Mówiąc o „do-

[45] Zob. *Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości, Księga pierwsza Kodeksu cywilnego. Projekt z uzasadnieniem*, Warszawa, październik 2008.

[46] Na obowiązek przestrzegania dobrych obyczajów przez wszystkich przedsiębiorców i w każdej sferze działalności zwraca uwagę M. Poźniak-Niedzielska, *Kilka uwag o zachowaniu dobrych obyczajów w działalności gospodarczej*, [w:] *Iustitia civitatis fundamentum. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Wiesława Chrzanowskiego*, red. H. Cioch, A. Dębiński, J. Chaciński, Lublin 2003, s. 171 i n.

[47] Zob. rozważania W.J. Katnera (*Prawo…*, s. 63) dotyczące przestrzegania zasady uczciwej konkurencji.

[48] Na temat istoty pojęcia „dobre obyczaje" zob. m.in. B. Gadek, *Generalna klauzula odpowiedzialności za czyn nieuczciwej konkurencji (art. 3 u.z.n.k.)*, Kraków 2003, s. 129 i n.; A. Żurawik, *Klauzula generalna „dobrych obyczajów" – ujęcie teoretyczne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2009, nr 1, s. 35 i n. Zob. również: J. Szwaja, [w:] *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, red. J. Szwaja, Warszawa 2006, s. 159; U. Promińska, *W sprawie relacji pomiędzy art. 3 a art. 16 ust. 1 pkt 1 u.z.n.k.*, [w:] *Reklama. Aspekty prawne*, red. M. Namy-

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

brych obyczajach kupieckich" (gospodarczych, handlowych), należy przyjąć, że są to niewątpliwie normy pozaprawne, które wykształciły się w obrocie gospodarczym i wyznaczają standard uczciwego zachowania przedsiębiorcy przez odwołanie się do wartości powszechnie respektowanych w działalności gospodarczej oraz zawodowej. Niezależnie od przyjętego poglądu dotyczącego charakteru norm stanowiących dobre obyczaje, w każdym przypadku istotą tego pojęcia jest szeroko rozumiany szacunek dla drugiego człowieka[49]. W przypadku dobrych obyczajów kupieckich wskazany szacunek powinien determinować stosunki zewnętrzne i wewnętrzne przedsiębiorcy. Przestrzeganie dobrych obyczajów powinno się wyrażać w szacunku dla drugiej strony, uczciwości, rzetelności, zaufaniu, lojalności, szczerości, fachowości[50], poszanowaniu godności, prywatności, interesów drugiej strony czy niewprowadzaniu w błąd.

Uczciwość przedsiębiorcy (uczciwość kupiecką) należy odnieść do całokształtu jego działalności. Powinna być przestrzegana przez przedsiębiorcę niezależnie od konfiguracji podmiotowej stosunków prawnych z jego udziałem, a więc zarówno w obrocie profesjonalnym, jak i jednostronnie gospodarczym, w tym konsumenckim. Zasada ta powinna więc obowiązywać w jego relacjach z konkurentami, klientami, w tym konsumentami, kontrahentami. Ponadto powinna mieć zastosowanie w relacjach z osobami świadczącymi pracę na jego rzecz na różnych podstawach prawnych, a także w jego stosunkach wewnętrznych, w szczególności organizacyjnych (wobec członków organów) czy korporacyjnych (np. w spółkach handlowych – wobec wspólników, w spółdzielniach – wobec członków). Powinna też charakteryzować relacje i działania podejmowane w strukturze organizacyjnej przedsiębiorcy.

Na tle regulacji odwołujących się do klauzuli dobrych obyczajów, poza wskazanymi wyżej definicjami ogólnymi czynu nieuczciwej konkurencji oraz nieuczciwej praktyki rynkowej, za sprzeczne z zasadą uczciwości kupieckiej należy w szczególności uznać rozpoczęcie lub prowadzenie negocjacji bez zamiaru zawarcia umowy (art. 72 § 2 k.c.), sprzeczny z prawem lub dobrymi obyczajami wpływ na wynik aukcji lub przetargu (art. 70^5 k.c.), stosowanie w umowach z konsumentami niedozwolonych postanowień umownych (art. 385^1 i 385^2 k.c.). Za przejaw naruszenia zasady uczciwości w stosunkach wewnętrznych spółki kapitałowej można uznać podjęcie uchwały przez zgromadzenie wspólników lub

słowska, Warszawa 2012, s. 110; R. Stefanicki, *Dobre obyczaje w prawie polskim*, „Przegląd Prawa Handlowego" 2002, nr 5, s. 23 i n.

[49] Por. wyrok SA w Gdańsku z dnia 6 listopada 1996 r., I ACr 839/96, PG 1997, nr 6, s. 38, OSA 1997, nr 10, poz. 57; wyrok SOKiK z dnia 23 lutego 2006 r., XVII Ama 118/04, Dz. Urz. UOKiK 2006, nr 2, poz. 31.

[50] A. Olejniczak ([w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania. Część ogólna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2010, s. 222) odnosi te wartości do dobrych obyczajów w stosunkach z konsumentami.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

walne zgromadzenie, sprzecznej z dobrymi obyczajami i godzącej w interesy spółki lub mającej na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza) (art. 249 § 1 oraz 422 § 1 k.s.h.).

VIII. ZASADA UCZCIWOŚCI KUPIECKIEJ A INNE ZASADY PRAWA HANDLOWEGO

Zasada uczciwości kupieckiej pozostaje w związku z pozostałymi zasadami prawa handlowego. Przede wszystkim na wyznaczenie jej zakresu treściowego wpływa istotnie zasada podwyższonej należytej staranności (profesjonalizmu). Dochowanie uczciwości należy więc oceniać przez pryzmat staranności wymaganej od przedsiębiorcy, wyznaczonej przez zawodowy charakter jego działalności gospodarczej. Ta z kolei jest związana z zasadą szybkości obrotu, gdyż wymagana staranność wyraża się również w dochowaniu wymogów wynikających z tej zasady. Z drugiej strony przestrzeganie dobrych obyczajów kupieckich stanowi przejaw zachowania podwyższonego miernika należytej staranności.

Ponadto zasada uczciwości kupieckiej pozostaje w związku z zasadą swobody działalności gospodarczej. Zobowiązuje bowiem przedsiębiorcę do korzystania ze wskazanej wolności tylko w takim zakresie, w jakim jego zachowania są uczciwe. Natomiast nie można traktować zasady uczciwości kupieckiej jako ograniczenia swobody działalności gospodarczej. W tym przypadku konflikt zasad wydaje się mieć pozorny charakter, gdyż znaczenie zasady uczciwości polega na pewnym uzupełnieniu zasady wolności gospodarczej przez wyznaczenie granic swobody, w ramach których przedsiębiorca może wykonywać działalność gospodarczą lub zawodową.

Zasada uczciwości kupieckiej koresponduje też z zasadą bezpieczeństwa i pewności obrotu gospodarczego, gdyż uczciwość przedsiębiorcy przejawia się również w poszanowaniu zaufania jego uczestników. Wskazuje się na ochronę zaufania w obrocie „w tym kierunku, aby każdy mógł oświadczenie drugiego tak rozumieć, jak się je powinno rozumieć w uczciwym obrocie”[51]. W takim ujęciu zasada uczciwości kupieckiej wyraża się w ochronie osób działających w zaufaniu do oświadczeń przedsiębiorców, czego przejawami są: domniemanie prawdziwości wpisów w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS) oraz Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG), ochrona osób działających w dobrej wierze w zaufaniu do tych wpisów, odpowiedzialność odszkodowawcza przedsiębiorcy za nieprawdziwość danych wpisanych do KRS czy związanie przedsiębiorcy treścią reklam w stosunkach z konsumentami.

Warto też wskazać na związek zasady uczciwości kupieckiej z zasadą równości przedsiębiorców. Uczciwość w obrocie gospodarczym wyraża się bowiem

[51] R. Longchamps de Berier, *op. cit.*, s. 146.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

w szczególności w respektowaniu praw i interesów innych jego uczestników, a więc przede wszystkim innych przedsiębiorców.

IX. ZASADA UCZCIWOŚCI KUPIECKIEJ A ZASADA SŁUSZNOŚCI

Zasada uczciwości kupieckiej pozostaje w ścisłym związku z wyodrębnianą na gruncie prawa cywilnego zasadą słuszności. Jej istotę wyrażają bowiem regulacje, które odwołują się do klauzul generalnych, czyli zasad współżycia społecznego, dobrych obyczajów, uczciwości obrotu. Respektowaniu zasady słuszności służą też występujące w przepisach prawa cywilnego zwroty niedookreślone, a w szczególności: typ, natura, właściwość stosunku prawnego, należyta staranność, cel zobowiązania, stosowne odszkodowanie[52].

W takim ujęciu zasada słuszności jest treściowo szersza do zasady uczciwości kupieckiej, gdyż obejmuje odesłania również do innych kryteriów i wartości poza dobrymi obyczajami kupieckimi. Zasada uczciwości kupieckiej może więc być traktowana jako szczególne rozwinięcie zasady słuszności na gruncie prawa handlowego ze względu na specyfikę stosunków prawnych, do których się odnosi.

X. NARUSZENIE ZASADY UCZCIWOŚCI KUPIECKIEJ

Na zakończenie warto rozważyć skutki naruszenia zasady uczciwości kupieckiej. W stosunkach prywatnoprawnych wyrażają się one przede wszystkim w odpowiedzialności cywilnoprawnej z tytułu czynów nieuczciwej konkurencji oraz nieuczciwych praktyk rynkowych. W obu przypadkach ustawy określają katalog roszczeń przysługujących podmiotowi – przedsiębiorcy lub konsumentowi, którego interesy zostały takim działaniem naruszone lub zagrożone (art. 18 u.z.n.k. oraz art. 12 u.p.n.p.r.). Sankcjami mogą też być: odpowiedzialność odszkodowawcza z tytułu *culpa in contrahendo* (art. 72 § 2 k.c.), nieważność względna umowy (art. 70^5 k.c.), bezskuteczność niedozwolonego postanowienia umownego (art. 385^1 § 1 k.c.), uchylenie uchwały zgromadzenia wspólników (walnego zgromadzenia) spółki kapitałowej (art. 249 § 1 i art. 422 § 1 k.s.h.). Ponadto w orzecznictwie[53] oraz doktrynie[54] przeważa pogląd, zgodnie z którym sprzecz-

[52] Szeroko na temat zasady słuszności zob. M. Safjan, *op. cit*., s. 296 i n.

[53] Zob. m.in. wyrok SN z dnia 2 grudnia 2003 r., III CK 430/03, Lexix.pl nr 365013; wyrok z dnia 2 czerwca 2004 r., IV CK 400/03, Lexis.pl nr 367044; wyrok z dnia 20 lipca 2005 r., II CK 794/04, Lexis.pl nr 382488; wyrok z dnia 27 lutego 2009 r., II CSK 512/08, Lexis.pl nr 2073245; wyrok z dnia 10 lutego 2010 r., V CSK 287/09, Lexis.pl nr 3027445; wyrok z dnia 6 października 2011 r., V CSK 414/10, Lexis.pl nr 3997325; wyrok z dnia 10 maja 2012 r., IV CSK 579/11, Lexis.pl nr 4940529. Odmiennie: wyrok SN z dnia 19 października 2012 r., V CSK 501/11, BSN IC 2013, nr 2 (z glosą Ł. Andrzejczaka, „Przegląd Sądowy" 2014, nr 4, s. 115 i n.).

[54] A. Szpunar, *Czyny niedozwolone w kodeksie cywilnym*, „Studia Cywilistyczne" 1970, t. XV, s. 51; W. Czachórski, [w:] *System prawa cywilnego*, t. 3, cz. 1: *Prawo zobowiązań – część ogólna*,

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

ność z zasadami współżycia społecznego lub dobrymi obyczajami stanowi przesłankę bezprawności działania lub zaniechania, uzasadniającą uznanie takiego zachowania za czyn niedozwolony, powodujący odpowiedzialność odszkodowawczą w świetle art. 415 k.c. Prawo prywatne pojęciem bezprawności obejmuje więc nie tylko zachowania naruszające normy prawa stanowionego, ale także godzące w reguły słuszności owe, czyli zachowania niegodziwe, naruszające standardy przyzwoitości czy reguły prawidłowego w sensie moralnym i obyczajowym postępowania[55].

W aspekcie publicznoprawnym możliwość oceny zachowania uczciwości kupieckiej budzi istotne wątpliwości. Można w tym zakresie rozważać dopuszczalność jej uwzględnienia w ramach oceny kryteriów podmiotowych przedsiębiorcy (np. wiarygodność), wymaganych jako przesłanka udzielenia koncesji czy zezwolenia, czy warunek prowadzenia działalności gospodarczej regulowanej. Trudno jednak wskazać, kto i na jakiej podstawie miałby tę uczciwość oceniać. Zgodność działalności z dobrymi obyczajami może ewentualnie stanowić jeden z aspektów kontroli dokonywanej przez organ administracji na podstawie art. 78 u.s.d.g.[56]

Natomiast jako podstawa decyzji administracyjnej naruszenie zasady uczciwości kupieckiej może mieć miejsce w sprawach praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, do których art. 24 ust. 2 u.o.k.k.[57] zalicza m.in. nieuczciwe praktyki rynkowe oraz czyny nieuczciwej konkurencji. Ich stosowanie stanowi podstawę wszczęcia postępowania i wydania stosownej decyzji przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (art. 26 i n. u.o.k.k.).

BIBLIOGRAFIA

Banaszczyk Z., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, t. 1, Warszawa 2008.

Bieniek G., [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, red. G. Bieniek, t. 1, Warszawa 2005.

Biskup R., *Dobre obyczaje w działalności gospodarczej*, „Annales: Etyka w Życiu Gospodarczym" 2007, nr 1.

Czachórski W., [w:] *System prawa cywilnego*, t. 3, cz. 1: *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. W. Czachórski, Wrocław 1981.

---

red. W. Czachórski, Wrocław 1981, s. 533–534; Z. Banaszczyk, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, t. 1, Warszawa 2008, s. 1217; W. Dubis, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2008, s. 696; G. Bieniek, [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, red. G. Bieniek, t. 1, Warszawa 2005, s. 235. Zob. też szeroko na ten temat: M. Sośniak, *Bezprawność zachowania jako przesłanka odpowiedzialności za czyny niedozwolone*, Kraków 1959; J. Dąbrowa, *Wina jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej*, Wrocław 1968.

[55] M. Safjan, *op. cit*., s. 302.

[56] R. Biskup, *op. cit.*, s. 159–160.

[57] Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U., nr 50, poz. 331 z późn. zm.), dalej jako: u.o.k.k.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

Dąbrowa J., *Wina jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej*, Wrocław 1968.
Doliwa A., [w:] *Prawo gospodarcze prywatne*, red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa 2005.
Dubis W., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2008.
Gadek B., *Generalna klauzula odpowiedzialności za czyn nieuczciwej konkurencji (art. 3 u.z.n.k.)*, Kraków 2003.
Gilbert-Studnicki T., *Zasady i reguły prawne*, „Państwo i Prawo" 1988, z. 3.
Granecki P., *Culpa in contrahendo*, „Przegląd Prawa Handlowego" 2001, nr 9.
Grzybowski S., [w:] *System prawa cywilnego*, t. 1: *Część ogólna*, red. S. Grzybowski, Wrocław 1985.
Janiszewska B., *Klauzula generalna dobrych obyczajów w znowelizowanych przepisach kodeksu cywilnego*, „Przegląd Prawa Handlowego" 2003, nr 10.
Katner W.J., *Prawo cywilne i handlowe w zarysie*, Warszawa 2011.
Katner W.J., *Prawo działalności gospodarczej. Komentarz*, Warszawa 2003.
Kidyba A., *Prawo handlowe*, Warszawa 2012.
Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości, Księga pierwsza Kodeksu cywilnego. Projekt z uzasadnieniem, Warszawa, październik 2008.
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U., nr 78, poz. 483 z poźn. zm.).
Kopaczyńska-Pieczniak K., *Czyn nieuczciwej konkurencji a nieuczciwa praktyka rynkowa*, „Monitor Prawa Handlowego" 2012, nr 3.
Kosikowski C., *Nowe regulacje prawne w zakresie swobody działalności gospodarczej*, „Państwo i Prawo" 2004, z. 10.
Kosikowski C., *Wolność gospodarcza w prawie polskim*, Warszawa 1995.
Kruczalak K., *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Warszawa 1994.
Leszczyński L., *Stosowanie generalnych klauzul odsyłających*, Kraków 2001.
Leszczyński L., Maroń G., *Pojęcie i treść zasad prawa oraz generalnych klauzul odsyłających. Uwagi porównawcze*, „Annales UMCS. Sectio G" 2013, t. LX, z. 1.
Longchamps de Berier R., *Polskie prawo cywilne. Zobowiązania*, Poznań 1999.
Namitkiewicz J., *Próba charakterystyki i określenie prawa handlowego*, „Przegląd Prawa Handlowego" 1925, nr 2 (przedr.: „Przegląd Prawa Handlowego"1992, nr 1).
Namitkiewicz J., *Zarys prawa handlowego*, Warszawa 1934.
Namitkiewicz J., *Zasady prawa handlowego*, Warszawa 1928.
Okolski J., Wajda D., [w:] *Prawo handlowe*, red. J. Okolski, Warszawa 2008.
Olejniczak A., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania. Część ogólna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2010.
Pilich M., *Zasady współżycia społecznego, dobre obyczaje czy dobra wiara? Dylematy nowelizacji klauzul generalnych prawa cywilnego w perspektywie europejskiej*, „Studia Prawnicze" 2006, z. 4.
Poźniak-Niedzielska M., *Kilka uwag o zachowaniu dobrych obyczajów w działalności gospodarczej*, [w:] *Iustitia civitatis fundamentum. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Wiesława Chrzanowskiego*, red. H. Cioch, A. Dębiński, J. Chaciński, Lublin 2003.
Promińska U., *W sprawie relacji pomiędzy art. 3 a art. 16 ust. 1 pkt 1 u.z.n.k.*, [w:] *Reklama. Aspekty prawne*, red. M. Namysłowska, Warszawa 2012.
Radwański Z., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 1993.
Radwański Z., *Zarys części ogólnej prawa cywilnego*, Warszawa 1979.
Radwański Z., Zieliński M., *Uwagi de lege ferenda o klauzulach generalnych w prawie cywilnym*, „Przegląd Legislacyjny" 2001, nr 2.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U., nr 57, poz. 502 z późn. zm.).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U., nr 82, poz. 598).
Safjan M., [w:] *System prawa prywatnego*, red. M. Safjan, t. 1, Warszawa 2012.
Słownik języka polskiego, red. M. Szymczak, t. 3, Warszawa 1985.
Sośniak M., *Bezprawność zachowania jako przesłanka odpowiedzialności za czyny niedozwolone*, Kraków 1959.
Stefanicki R., *Dobre obyczaje w prawie polskim*, „Przegląd Prawa Handlowego" 2002, nr 5.
Stelmachowski A., *Wstęp do teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1969.
Stelmachowski A., *Zarys teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1998.
Szpunar A., *Czyny niedozwolone w kodeksie cywilnym*, „Studia Cywilistyczne" 1970, t. XV.
Szwaja J., [w:] *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, red. J. Szwaja, Warszawa 2006.
Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U., nr 96, poz. 559 z poźn. zm.).
Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (t.j. Dz.U. z 2003 r., nr 153, poz. 1503 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 672 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U., nr 50, poz. 331 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz.U., nr 171, poz. 1206 z późn. zm.).
Włodyka S., [w:] *System prawa handlowego*, t. 1: *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, Warszawa 2009.
Włodyka S., [w:] *System prawa handlowego*, t. 5: *Prawo umów handlowych*, red. S. Włodyka, Warszawa 2006.
Włodyka S., *Prawo gospodarcze. Zarys systemu*, Warszawa 1982.
Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001.
Wronkowska S., Zieliński M., Ziembiński Z., *Zasady prawa. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1974.
Wróblewski J., *Stosunki między systemami norm*, „Studia Prawno-Ekonomiczne" 1971, t. IV.
Wyrok SA w Gdańsku z dnia 6 listopada 1996 r., I ACr 839/96, PG 1997, nr 6, s. 38, OSA 1997, nr 10, poz. 57.
Wyrok SN z dnia 2 grudnia 2003 r., III CK 430/03, Lexix.pl nr 365013.
Wyrok SN z dnia 16 października 2008 r., III CSK 100/08, OSN 2009, nr A, poz. 30.
Wyrok SN z dnia 19 października 2012 r., V CSK 501/11, BSN IC 2013, nr 2 (z glosą Ł. Andrzejczaka, „Przegląd Sądowy" 2014, nr 4).
Wyrok SOKiK z dnia 23 lutego 2006 r., XVII Ama 118/04, Dz. Urz. UOKiK 2006, nr 2, poz. 31.
Wyrok TK z dnia 10 kwietnia 2001 r., U 7/00, OTK 2001, nr 3, poz. 56.
Wyrok TK z dnia 29 kwietnia 2003 r., SK 24/02, OTK-A 2003, nr 4, poz. 33.
Wyrok z dnia 2 czerwca 2004 r., IV CK 400/03, Lexis.pl nr 367044.
Wyrok z dnia 20 lipca 2005 r., II CK 794/04, Lexis.pl nr 382488.
Wyrok z dnia 27 lutego 2009 r., II CSK 512/08, Lexis.pl nr 2073245.
Wyrok z dnia 10 lutego 2010 r., V CSK 287/09, Lexis.pl nr 3027445.
Wyrok z dnia 6 października 2011 r., V CSK 414/10, Lexis.pl nr 3997325.
Wyrok z dnia 10 maja 2012 r., IV CSK 579/11, Lexis.pl nr 4940529.
Zdyb M., *Prawo działalności gospodarczej. Komentarz*, Kraków 2000.
Zoll F., [w:] A. Kraus, F. Zoll, *Polska ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z objaśnieniami*, Poznań 1929.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 18/11/2026 17:05:31

Żuławska C., [w:] *System prawa handlowego*, t. 1: *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, Warszawa 2009.
Żuławska C., *Zasady prawa gospodarczego prywatnego*, Warszawa 1995.
Żurawik A., *Klauzula generalna „dobrych obyczajów" – ujęcie teoretyczne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2009, nr 1.

SUMMARY

Commercial law (private economic law) is, in accordance with the principle of unity, the area which is a part of the branch of civil law. In the light of the above, what is applicable within commercial law are both the branch principles of civil law and the principles of the branch of commercial law which supplement, or modify the branch principles. The principles of commercial law shall be regarded as expressing the values, objectives and functions that are fundamental to this area. The inventory of commercial law principles should include the following principles: economic freedom, the turnover ratio, safety and security of business transactions, equal opportunities in entrepreneurship, professionalism, economic risk, respect for consumers' rights and commercial honesty. The principle of commercial honesty involves the obligation to respect good commercial practices. The scope of this principle is broad, established by a general clause, and thus its content scope is shaped by non-systemic values. In any case, the essence of the concept of 'good practice' is the broadly understood respect for another human being. Commercial honesty (honesty of merchants) should apply to the whole of their activities, both in internal and external relations. The principle of commercial honesty can be treated as a special supplement of the principle of equity in the area of commercial law, due to the specific nature of the legal relations it refers to. It remains in relation to other principles of commercial law. Its breach results primarily in civil law sanctions.

Keywords: principles of commercial law; honesty; principle of commercial honesty; good practice